บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งทางดีและไม่ดี การเรียนรู้ทางดีก่อให้เกิดประโยชน์ แต่การเรียนรู้ทางไม่ดีทำให้เกิดโทษเป็นภัยต่อตัวเอง สังคม และชุมชน (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ, 2542) จากความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว พบว่า เยาวชนของประเทศที่เติบโต และเป็นกำลังสำคัญต่อไปภายภาคหน้ากำลังเผชิญกับปัญหาความยุ่งยาก ซับซ้อน และสับสน คิดไม่เป็น ทำไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ถูกวิธีและไม่มีวิธีการในการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตทำให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหาการถูกล่อลวง ปัญหาด้านอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณีเด็กและท้ายที่สุดเป็นปัญหาที่บั่นทอนความเจริญของสังคมและประเทศชาติอย่างร้ายแรง การรู้จักพึ่งตนเอง คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้เป็นประเด็นที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในสังคมของประเทศชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องเร่งสร้างสมรรถนะการคิดของประชากรของประเทศ ให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการนำพาประเทศให้อยู่ในสังคมโลกได้อย่างภาคภูมิและสมศักดิ์ศรี (สุปราณี. 2547) ดังนั้น ทักษะการคิดจึงเป็นคุณลักษณะพิเศษที่สำคัญของการจัดการปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพราะการคิดเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ช่วยในการแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี ช่วยให้บุคคลดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการคิด โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดอย่างเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดใฝ่รู้และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองการคิดจึงเป็นสิ่งจำเป็น ประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ผ่านเข้ามาในชีวิตประจำวันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 10) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหลายมาตราได้จัดแนวทาง การจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับทักษะการคิดของผู้เรียน คือ มาตราที่ 22 ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตราที่ 24 กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้อง

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน. 2547: 12 - 13) นอกจากนี้ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ ในการ ศึกษาต่อและประกอบอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 13) รวมทั้งมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด การประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 4 ด้านผู้เรียน กำหนดให้ผู้เรียนต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ จากผลการประเมินสถานศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า ผู้เรียนร้อยละ 18.12 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิสัยทัศน์ คิดสังเคราะห์ คิดไตร่ตรอง คิดสร้างสรรค์ และคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อพิจารณาตัวบ่งชี้ พบว่า ความสามารถประเมินค่าความน่าเชื่อถือของข้อมูล รู้จักพิจารณาข้อดี ข้อเสีย ความถูกผิด ระบุสาเหตุ ผลการค้นหาคำตอบ เลือกวิธีและมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างสันติ และมีความถูกต้องเหมาะสมอยู่ในระดับต่ำมาก (18.74 %) รองลงมา คือ ความสามารถจำแนกประเภทข้อมูล เปรียบเทียบและมีความคิดรวบยอด (26.24 %) มีการคิดริเริ่ม มีจินตนาการ มีความสามารถในการคาดการณ์และกำหนดเป้าหมายได้ (36.74 %) ซึ่งเป็นมาตรฐาน และตัวบ่งชี้ที่ควรเร่งรัดปรับปรุง และพัฒนา (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานทางการศึกษา. 2549: 2)

จากผลการประเมินการจัดการศึกษาของ สำนักงานวิชาการและมาตรฐานทางการศึกษา (2552 : 17) พบว่าในด้านผู้เรียนคุณลักษณะส่วนใหญ่ที่ได้มาตรฐานคือ ความเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มีสุขภาพนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี แต่คุณลักษณะที่ยังไม่ได้มาตรฐาน คือ ความสามารถในการคิด ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การรักการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. 2552 : 9) ทักษะการคิดของผู้เรียน มีความจำเป็นในการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2540 : 325) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเพราะการเรียนการสอนปัจจุบันเน้นเนื้อหา ความรู้ ความจำ มากกว่าการฝึกปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในชีวิตตนเอง ส่วนแสงเดือน ทวีสิน (2545 : 194) พบว่า ทักษะและความสามารถในการคิดของเด็กไทยมีน้อยลง สาเหตุเนื่องมาจากสภาพวัฒนธรรมในสังคมไทยที่ไม่เอื้อต่อการให้เด็กคิด ชอบให้เด็กว่านอนสอนง่าย เมื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาเน้นการท่องจำ เชื่อฟังคำสอนของครู ห้ามคิดที่แตกต่างจากผู้สอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวหล่อหลอมให้เด็กไทยขาดทักษะการคิด ทั้งในเรื่องคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหา ซึ่งเป็นความคิดในระดับสูง ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ (2547 : 2) อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี และคณะ (2544 : 40) กล่าวว่า เด็กไทยนั้นไม่เก่งเรื่องการคิด การใช้เหตุผลเพราะครูไทยไม่สันทัดในการใช้เหตุผล ครูมีความรู้เป็นข้อเท็จจริงแต่ไม่ได้ให้ความรู้ที่เป็นทักษะการคิด การสอนให้ได้ผลนั้นต้องให้ผู้เรียนมีประสบการณ์โดยตรงกับกระบวนการคิด โดยการสอนให้เกิดทักษะการคิดต้องเป็นการสอนแบบเปิดโอกาสให้อภิปรายด้วยการถามคำถามที่แยบยลแต่ไม่ยากเกินไป และห้องเรียนมีบรรยากาศส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น

ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิด เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากในปัจจุบันนี้เด็กไทยขาดทักษะการคิด(สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา,2552: 9)ซึ่งทักษะการคิดจะสามารถพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ซึ่งมีความคิดความสามารถวิเคราะห์แก้ปัญหาเป็นอย่างดีผู้วิจัยจึงสนใจในการพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิดโดยแนวทางที่จะทำให้ทราบถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาความสามารถในการคิดต้องอาศัยข้อสนเทศจาก การประเมินผล และในการประเมินผลใดๆ ถ้ามีตัวบ่งชี้เป็นเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนเหมาะสมก็จะทำให้การประเมินทำได้ง่ายมีประสิทธิภาพและช่วยรักษามาตรฐานของผลงาน ผลการปฏิบัติงานและยังใช้เป็นแนวทางสำหรับดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุผลในระดับที่พึงได้ และวิธีการที่จะกำหนดตัวบ่งชี้ที่มีความถูกต้องเชื่อถือได้มากที่สุดวิธีหนึ่ง คือ การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งมติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จากการสร้างแบบสอบถามของผู้วิจัยเป็นมาตรประมาณค่าส่งไปยังผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเช่นไร ผู้เชี่ยวชาญท่านนั้นตอบเช่นไร และให้พิจารณาตอบอีกครั้ง ซึ่งจะตอบเหมือนเดิมหรือเปลี่ยนแปลงจากเดิมก็ได้ กรณีที่ตอบเหมือนเดิมโดยที่มีความเห็นแตกต่างจากกลุ่มจะต้องให้เหตุผลประกอบด้วย ดำเนินการเช่นนี้ไม่เกิน 2 รอบ ก็จะได้ความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป (บุญชม ศรีสะอาด. 2540 : 93 - 94)

คำถามการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีอะไรบ้าง?

2. ตัวบ่งชี้ความสามารถด้านความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีค่าน้ำหนักความสำคัญแตกต่างกันอย่างไร?

3. ตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อย่างไร?

มหาวิทยาลัยบูรพา BURAPHA UNIVERSITY

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

2. เพื่อกำหนดค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของครูผู้สอนมัธยมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ขั้นตอน และได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 4 ด้าน คือ ขอบเขตด้านประชากร ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านระยะเวลา

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดน้ำหนักคะแนนความสำคัญของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนด้านความสามารถในการคิด

1. ขอบเขตด้านประชากร

1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้และกำหนดค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 มหาสารคามและครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 คน ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับกลุ่มสาระภาษาไทย อาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ศึกษานิเทศก์และครูที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับกลุ่มสาระภาษาไทย ซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีคุณสมบัติดังนี้

1.1.1 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป

1.1.2 มีตำแหน่งทางวิชาการ / ประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 5 ปี

1.2. ผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่เกี่ยวกับกลุ่มสาระภาษาไทย ซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่ใช้เทคนิคเดลฟาย ครูผู้สอนกลุ่มสาระภาษาไทย มีคุณสมบัติดังนี้

1.2.1 มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป

1.2.2 ประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 2 ปี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ปีการศึกษา 2554

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด

1. ขอบเขตด้านประชากร

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระภาษาไทย และครูผู้มีประสบการณ์สอนในด้านภาษาไทย จังหวัดมหาสารคามที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26และครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระภาษาไทย และครูผู้มีประสบการณ์สอนในด้านภาษาไทย จังหวัดมหาสารคาม ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 26 และครูในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นในด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการดำเนินการตามตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาความคิดเห็นในด้านความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ปีการศึกษา 2554

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรหรือสารสนเทศที่บ่งบอกถึงลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการคิดกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

2. ความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวบ่งชี้นั้นมีความสอดคล้องกับลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

3. ความเป็นไปได้ของตัวบ่งชี้ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินการตามตัวบ่งชี้นั้นๆ โดยได้มาจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

4. ตัวบ่งชี้รวมทักษะการคิด หมายถึง การรวมตัวบ่งชี้ทักษะการคิดเข้าด้วยกัน โดยมีการถ่วงน้ำหนักของแต่ละตัวบ่งชี้ เพื่อคำนวณหาค่าน้ำหนักของตัวบ่งชี้

5. ตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ในการคิดอย่างมีเป้าหมาย สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยสิ่งที่ต้องการ ซึ่งเป็นผลมาจากการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างเป็นระบบ จากข้อมูลหลักฐานที่น่าเชื่อถือ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีเหตุผล รวมถึงการอธิบาย หลักฐาน มโนทัศน์ วิธีการ เกณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการตัดสินใจอย่างไตร่ตรอง รอบคอบ โดยมุ่งเน้นว่าอะไรควรเชื่อ อะไรควรปฏิบัติ มีการควบคุมตนเอง ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างๆ มีความคิดรอบคอบในการแก้ไขปัญหา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ /กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

2. เป็นแนวทางในการนำตัวบ่งชี้ความสามารถในการคิด ไปใช้กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY